DISSERTATIO INAUGURALIS MEDICA,
DE
PRAESERVANDIS LITERATORUM MORBIS,

Quam
AUSPICE DEO PROPITIO,
Ex Consensu atque Auctoritate Gratiosæ Facultatis Medicæ,
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA,
PRÆSIDE
DN. D. MICHAELE ALBERTI,
SACR. MAJ. REG. BORUSS. AULICO ET CONSIST. MAGDEB. CONSILIARIO, MED. ET PHILOS. NATUR. PROFESSORE PUBLICO ORDINARIO, ETC.
DECANO SUO SPECTATISSIMO,
Domino Patrono, Præceptore ac Promotore suo omni honoris cultu prosequendo,
PRO GRADU DOCTORIS
SUMMISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS LEGITIME IMPETRANDIS,
HORIS LOCOQUE CONSUETIS
ANNO MDCCXXXIII. D. APRIL.
PUBLICÆ AC PLACIDÆ ERUDITORUM VENTILATIONI SUBJICIET
AUCTOR ET RESPONDENS
JEREMIAS MÆHRL,
POSONIO-HUNGARUS.

HALÆ MAGDEBURGICÆ,
TYPIS JOH. CHRISTIANI HENDELII, ACAD. TYPOGR.

PROOEMIUM.

Uanquam inter reliqua summæ felicitatis humanæ momenta, omni jure ſanitas tanquam præſtantiſſimum donum a ſummo creatore homini conceſſum ac cœlitus demiſſum referratur, multi tamen media, quibus ea impetratur vel negligenter & minus debito ordine quærunt vel perperam adhibent. Quam ob cauſam tanto majori cura medicus eo allaborare debet, ut rerum pro vitæ ac ſanitatis conſervatione ſumme neceſſariarum, ad quarum quoque cenſum res non naturales ſpectant, legitimum & ſalutarem uſum ab abuſu ſeparatum commendet. Et cum facilius ſit ſanitatem illibatam prudenti conſilio, per cauſarum eandem lædentium tempeſtivam præoccupationem, & illam adjuvantium commendationem conſervare, quam labefactatam arte medica a morbis gravioribus & determinatis reſtituere, facile patet curam præſer-

vatoriam tanquam naturæ magis convenientem, methodo curatoriæ præferendam & obſervandam eſſe. Quemadmodum vero ante omnia ii, qui præ reliquis a rebus extrinſecus ambientibus diverſimode afficiuntur, conſilio ſemet præſervandi indigeant, ita literatos, quorum vitæ genus ſedentarium & reliquæ circumſtantiæ taliter comparatæ ſunt, ut a minimo exceſſu aut defectu aut inordinato harum rerum uſu lædi poſſint tanto curatius regimen & diætam obſervare oportet. Quumque in Diſſertatione hac inaugurali de PRÆSERVANDIS LITERATORUM MORBIS quædam diſſerere ſuſcepi D. T. O. M. imploro, ut huic conamini benigne ſuo adſiſtat auxilio, viresque largiatur, quo omnia in ſui honorem & proximi ſalutem cedant.

§. I.

QUo inſtituti mei ratio, in thematis præſentis pertractatione melius innoteſcat, nullaque ambiguitas circa rei conſiderandæ ſignificatum relinquatur, conſultius duxi, antequam ipſam rem aggrediar quædam præmonere, quamvis diutius huic propoſito inhærere, ipſa ulterior tituli perſpicuitas prohibeat. Intelligo autem per præſervationem talem actum, quo imminentes & morboſæ adflictiones, quibus corpus humanum ob varias rerum viciſſitudines, earumque alterandi vim & potentiam ſubjicitur tempeſtive præoccupantur, ac cauſæ quibus ortum & propaginem debent removentur, ne pernicioſum & deplorandum edant effectum. Quæ operatio tanto magis

grata

grata & ab omnibus obſervari ac inculcari meretur, cum non ſolum morbos in determinatum ſtatum jam deductos, qui nullam amplius nec a peritiſſimis medicis nec a probatiſſimis medicamentis admittunt medelam; in principiis tamen præſcindere valeat, ſed & ad vitam longævam & tranquillam plurimum conferat: accedit, quod ſummam ejus neceſſitatem, ipſa corporis in ſtatu naturali contingens teſtetur conſervatio. Qui enim fabricam humani corporis ſumme corruptibilem & in putredinem pronam conſiderat, facile perſpiciet, quanta urgeat neceſſitas, quo mediantibus motibus vitalibus eorumque effectibus, principium vitale corpus defendere ac præſervare, nec e potentia in actum corruptionis deducatur, neceſſum habeat, imprimis cum iis ceſſantibus preſſo pede corruptio inſequatur. Quare non immerito tam indefeſſo ſtudio tum a Veteribus tum recentioribus medicis cura præſervatoria commendatur partim, quod medicinæ abſolvat partem, quæ non tantum curationem, ſed & præſervationem involvit, partim quod inevitabili quaſi neceſſitate iisdem injuriis & cauſis debile corpus exponatur, a quibus morbos conſequentes, niſi præcaveantur metuere poſſit.

§. II.

Cum vero de literatis ſermo ſit, non ii conſiderandi veniunt, qui literatorum nomine quidem inſigniri cupiunt, vitam vero a ſtudio literario alienam in luxu & voluptate degunt: neque ii in cenſum vocantur, qui olim literis operam navarunt, nunc autem aliis ſemet conſecrarunt negotiis; ſed eos tantum intelligo, qui aſſidua officii adminiſtratione ſtudiis tam animi, quam corporis vires dicant, vitamque ut plurimum ſedentariam conjunctam habent.

bent. Quod significationem & denominationem morborum attinet, excipio in hac tractatione eosdem, qui eruditos ex communi causa, cum aliis indiscriminatim invadere solent, vel quos ipsi propter perversum vitæ genus, aliarumque deliciarum excessum, qui studiorum cursum magis impediunt, contrahunt, eos potius tantum in considerationem duco, qui literatis, ob studiorum intemperantiam, indefessam officii administrationem, vitæ genus sedentarium, aliarumque hinc dependentium caussarum & circumstantiarum fomitem, familiares existunt.

§. III.

Quo autem propius ad scopum accedendo decenti ordine tractanda pervolvere liceat, ante omnia præcipue illæ causæ, quæ sanitati literatorum obesse solent, ac ad morbos disponunt, enumerandæ erunt, quibus cognitis cura præservatoria meliori successu institui & sanitas eorum firmius præmuniri possit. Duplicis vero generis causæ reperiuntur, quædam magis animum, aliæ corpus præcipue concernunt, nisi enim mens sana fuerit, facile corpus variæ morbosæ adflictiones sequuntur. Cum itaque de causis animum adficientibus edisseram, præmoneo me tales intelligere, quæ actiones ejus disturbant, & ad motus perperam in corpore instruendos ac dirigendos ansam præbent, sub quibus tandem sinistri effectus atque eventus in œconomia vitali sunt exspectandi. Inter has causas animum respicientes, referri merentur nimiæ profundæ meditationes, quæ solito diutius protractæ ac continuatæ, imprimis, si quis rem quam animo volvit, non bene intelligat, vel de eadem

me-

meditari cogatur, quam odio habet, anxium & turbatum reddunt animum, ſub qua anxietate motus mox remittuntur, mox intenduntur, variasque irregularitates, a ſtatu naturali deflectentes producunt, quæ non poſſunt non œconomiæ animalis ſtatum ſimul peſſum dare.

§. IV.

Offendit porro ſanitatem immoderata mentis intentio ad res ſpeculativas, quo fit, ut phantaſma retinendo non ſolum ſenſus patiantur, ſed & reliquæ functiones ſe- & excretoriæ remittantur, cauſamque ad varias impuritatum collectiones reperiant; Quam ob rem non mirum, ſi ejusmodi literati tam torvidi, pallidi & ad adfectus melancholicos proni conſpiciantur; Quo magis enim in abſtractis verſantur, eo magis motus in vitalibus negliguntur ac ſpeculando conſumuntur, quin imo eo usque cum iisdem pervenit res, ut niſi admoneantur rerum non naturalium ferme obliviſcantur, tantum abeſt, ut motus in œconomia vitali rite ſuccedant; in quo porro ſtatu nec medicamentorum vires genuinæ recipi poſſunt, nec medicorum conſilia debitæ attenduntur & applicantur. Præjudicat præterea ſanitati nimia ſenſibilitas, quando ex leviſſima cauſa mox manifeſtis ſubjiciuntur alterationibus, adeo, ut ex imaginatione facile valetudinarii exiſtant, hinc non raro evenit, ut ex conſuetudinis ratione motuum recurſibus tanto citius exponantur & in adfectus habituales ac chronicos degenerent.

§. V.

Nec mediocriter ſanitatem lædunt animi mores, quando vel magnalia ac ſtupenda ſibi imaginantur, quæ ſi votis eorum non cedant, tacite anguntur atque iraſcuntur, hinc-

hincque in morbos deliriosos conjiciuntur, vel nimis impatientes se gerunt, adeoque motuum ordinatos successus turbant, variisque irregularibus commotionibus sanguinis causam dant, vel plane de sanitate eorum incurii sunt, inde malum malo cumulant. Sanitati præterea obest animus variis ac diversis occupationibus obrutus, pluribus namque intentus, non est ad singula sensus, quare & motus vitales, eorumque effectus se- & excretorii facile postponuntur ac varia detrimenta œconomiæ animalis inde enascuntur. Porro sanitati officit anxia ac scrupulosa sollicitudo de tuenda valetudine, quando in hunc finem multam medicamentorum farraginem consumunt, hinc evenit, ut ex levibus ac transitoriis alterationibus ægrius decumbere necessum habeant, atque constanter remediorum ob tardiorem effectum concursu indigeant. Maxime omnium sanitatem turbant animi adfectus, quorsum plurimum contribuunt, invidia, contemptus, philavtia, iracundia, mœror &c. quæ omnia ad partium fluidarum & solidarum inordinatos motus, quibus œconomia corporis alteratur, plurimum faciunt.

§. VI.

Ulterius jam ad causas corporis œconomiam spectantes accedo, quæ, quantum sanitati literatorum contrarientur, breviter perspiciam: priusquam vero easdem recenseam, monendum est, mihi hic non de solitariis & singularibus literatorum sanitatem alterantibus causis sermonem esse, sed eas infero, quæ quidem reliquis etiam communes sunt, interim tamen ob peculiares literatorum conditiones, eosdem magis afficiunt, quas eo accuratius advertere, deque illarum justo moderamine solliciti esse debent.

bent. Ex his caufis variæ funt, quæ ex rerum nonnaturalium fupellectile petuntur, quorfum ante omnia aëris intemperies refertur, qua literati tanto facilius & gravius afficiuntur, quo magis fub uno eodemque aëris gradu in mufeis fuis verfantur & infignioribus ejus mutationibus minus adfueti funt. Quare nimis æftuofus aër, eosdem ob particularum fulphurearum expanfionem, & humorum orgafticam commotionem in febres continentes, continuas, capitis dolores, congeftiones, oppletiones, virium proftrationem conjicit. Nec injuriis caret aëris intemperies frigida, quæ poros partium fibrofarum conftringendo, tranfpirationem infenfibilem ac fudoriferam impedit, inde difponuntur ad morbos ferofos, cachecticos, catarrhos immoderatos, coryzam, gravedinem, phlegmatorrhagiam, deinde parotidum ac colli tumoribus, inflammationibus, obruuntur, nec non fibilum & tinnitum aurium, lippitudinem oculorum, tuffim ficcam, raucedinem, in inteftinis alvi fluxus ferofo-pituitofos caufatur. Jufto humidior porro in corpore particulas humidas & aqueas augendo, fibrasque folito plus relaxando, torporem inducit, & ob atoniam vifcerum fe- & excretiones difficilius fuccedunt, unde variæ ex impuritatum retentione caufæ materiales noxam inferentes fuppeditantur. Nimium vero ficcus corpora exfucca reddit, quo minus functiones vitales rite fuccedere queant. Quod denique repentinas aëris mutationes attinet, tunc facile inde oriuntur varii generis febres, alvi fluxus, diarrhœæ, dyfenteriæ, rhevmatismi, fpasmi, dolores.

§. VII.

Multorum etiam morborum mater eft incongrua di-

 æta,

æta, quando cibus & potus vel minus proportionata quantitate vel qualitate prava, vel inopportuno tempore assumuntur, qui error non infrequens ab eruditis committitur, inde invitant varias ventriculi cruditates, angustationes hyp chondriacas, flatulentiam, colicam, cardialgias, febres quartanas, tertianas, nauseam, ructus, murmura, obstructionem glandularum meseraicarum & irregulares ac sufflaminatas excretiones. Nec minoris considerationis est inconveniens usus somni & vigiliarum, quippe somnus diutius protractus torporem, obnubilationem sensuum, capitis dolores creat: nimiæ vero vigiliæ & lucubrationes, in quibus maxime ab eruditis peccatur, virium enervationes, febres continentes, marcorem, contabescentiam causantur, & ex continua librorum lectura, oculorum adfectus, hebetudinem visus, cœcitatem reportant. Magni etiam morbi ex incongruo regimine circa motum & quietem oriuntur, si enim motus corporis inordinate cum vehementia suscipiatur, sanguinis ebullitiones, exæstuationes, irregularem sanguinis circuitum, & inde enascentes incarcerationes obstructiones creat. Ex vita autem sedentaria seu quiete diuturna, spissitudo sanguinis, malum hypochondriacum, cum consuetis symptomatibus, infarctus hepatis, lienis, molimina hæmorrhoidalia, adfectus nephritici, calculosi, febres lentæ, hecticæ, spasticæ tractiones, regurgitationes ad superiora; unde dyspnœa, asthmata, capitis dolores, & bifaria morborum adflictio enascitur. Quoad turbatum se- & excretionis negotium potissimum dependet, cacochymia, viscerum obstructiones, adfectus pituitosi, biliosi & id genus alii.

§. VIII.

§. VIII.

Penſitatis itaque cauſis, quantum ad literatorum morboſas afflictiones contribuant, ad ipſam præſervationis methodum me accingo, atque ea, quæ circa animi imprimis moderamen obſervanda ſunt, breviter pervolvam. Quod meditationes immoderatas ultra animi vires proſecutas & profundas ſpeculationes attinet, omnibus literatis incumbit, qui ſanitatis curam gerere cupiunt, ut tam vires animi, quam corporis prius explorent, & ſecundum has meditationes ſuas inſtituant, ne quid temere ſuſcipiant, quod eosdem ad reliqua officia præſtanda inhabiles reddat. Et uti non omni tempore, quivis diſpoſitus reperiatur, de eadem materia, circa quam occupatur, meditari ſcrutarique, hinc eo imprimis tempore easdem proſequatur, quando & materiæ jucunditas plus arridet, & animi major adfulſerit tranquillitas, & reliquis negotiis, quæ progreſſus ejus retardari poſſent, ſemet abdicaverit, quo fiet, ut longe feliciori ſucceſſu iis incumbere, atque ſenſus minori virium enervatione eo intendere queat. Abſtineant vero a meditationibus inter capiendum, aut poſt aſſumptum cibum & potum, ne ſub connubio ſedentariæ vitæ ſucceſſus concoctionis turbetur ac loco genuinæ nutritionis variarum cruditatum collectiones, indeque provenientes impuritates ſanguinis ſibi concilient. Ante omnia autem literati moderamini & continentiæ ſtudere debent, ac in recto ordine a rerum moderatore optimo præſcripto incedere, quo viribus ſuis indulgeant, neque eorum obliviſcantur poſtponantque, quæ corporis conſervationi deſtinata ſunt. Confert itaque literatis, ut meditationibus & crebrioribus ſpeculationibus laceſſitum animum

mum licitis delectamentis recreent, quorſum recenſeri merentur honeſtæ converſationes, jucundæ ac hilares exercitationes, peregrinationes, imo interpoſitum ſtudium Philoſophiæ & Theologiæ moralis, Phyſices & Matheſeos, quibus animus erigitur, & ad reliqua negotia tractanda aptior atque habilior redditur.

§. IX.

Cum porro nimia ſenſibilitas non tam nuda corporis teneritudine, quam morali potius æſtimatione ac perceptione nitatur, admonendi ſunt literati, ut firmo ſint animo, nec quibusvis levibus tam animi,quam corporis adflictionibus adeo ſenſibiliter attendant & pro ſummis dijudicent; facile enim ſub injuſta moleſtiarum applicatione ex leviter alterantibus cauſis in recurrentes morbos & pathemata acerbiora conjiciuntur. Caveant tamen ne rebus violentis temere ſe ſubjiciant & contra conſuetudinem repentinis alterationibus offendantur, ſed eo adlaborent, ut ſucceſſive mollitiei renuncient, & modeſte cauſis externis quantum fieri poteſt, adſueſcant. Neque animum abjiciant, ſi quædam iis perferendæ ſunt calamitates, quin in adverſis res ſecundas ſperent, & ſub adhibitis auxiliis, ulteriorem eventum divinæ committant directioni. Præterea commendanda eſt continentia animi, ut ſint ſua ſorte contenti, ne id adfectent, quod ipſis denegatum eſt, cum diverſa dona & animi dotes diverſe ſint diſtributæ, quæ ſi immoderatius urgeantur, non obtento fine in confuſas & turbatas magis mentis operationes delabuntur, ex quibus varii denique inordinati ſucceſſus in œconomia vitali oriuntur, ſimulque miſere excruciantur. Quare perpendant non omnes omnia poſſe, ac veram eſſe ſapien-

tiam

tiam nolle nimis ſapere, quo cum moderamine ſuis incumbant officiis, ac ſanitati ſuæ ſimul invigilent. Sint porro animo patienti, ne inquietudine ſua ſtatum morbi magis deteriorem ac confuſum efficiant, & cum non ſolum ſibi ſed aliis viuant, tanto curatiori regimine vitæ ſuæ curam eos gerere oportet.

§. X.

Convenit pariter, ut omnia juſto ac debito tempore peragant, atque a diverſis negotiis, uno eodemque tempore pertractandis ſibi caveant, ne in confuſas delabantur actiones, quæ non poſſunt non motus vitales turbare, & negotium ſe- & excretionis pervertere: hinc compoſito potius & non diſtracto ſint animo, quo cum rebus moralibus incumbant, actiones quoque vitales promoveri poſſint, quibus legitime ſuccedentibus ſanitas humanæ vitæ theſaurus conſervatur. Fugiant quoque ſcrupuloſam & anxiam ſollicitudinem de tuenda ſanitate, ne ex multorum variorum medicamentorum conſumpta farragine naturam in vitalibus negotiis ad ſocordiam & torporem ſeducant, quin magis eo adlaborent, ut moderate cauſis excernis adſueſcendo naturam activiorem reddant. Quoad animi pathemata maxime conducit, vt literati, qui præ aliis ſapere volunt, tranquillæ mentis exemplar exhibeant & contento ſint animo, nec facile commoveantur, alias actiones ſuas tam in moralibus quam vitalibus non mediocriter turbant; præprimis vero abſtineant ab odio, philavtia, inuidia, qui adfectus a literatis præſertim committuntur, ſed ſtudeant, quo omnia patienti ac ſereno perferant animo.

 §. XI.

§. XI.

Ad alterum jam præſervationis momentum, quod circa res non naturales verſatur me accingo, eaque potiſſimum tradam ac enucleabo, quæ legitimum horum uſum & moderamen commendant, inter has primo loco *Aëris* conſideratio annotanda eſt, quale regimen in ejusdem admiſſione obſervandum veniat, imprimis cum ab ejusdem acceſſu vario reſpectu tam partes fluidæ, quam ſolidæ ratione conſiſtentiæ, craſeos & motus alterari poſſint. In genere autem aer maxime œconomiæ vitali congruit, qui ratione caloris & frigoris, ſiccitatis & humiditatis temperatus, ratione particularum ſubtilium æthereo-elaſticarum ſerenus, ratione heterogenearum ſanitati ſummopere offenſarum purus, ac ſuaviter ſimul ſpirantium ventorum flatibus agitatus, deprehenditur. Per aërem namque temperatum legitima ſanguinis circulatio & juſta proportio motus partium ſolidarum erga fluida obtinetur, per ſerenum ſanguis attenuatur, ac in juſta fluiditate ſua conſervatur, per purum humorum maſſa in laudabili ſua craſi ſuſtentatur, imo ſub adæquata hujuscemodi aeris conſtitutione non tam reſpiratio ad vitam ducendam ſumme neceſſaria rite ſuccedit, quam quorundam quoque ſenſuum externorum ut viſus, auditus, olfactus facultates melius exercentur. Quemadmodum vero hujusce temperaturæ aer ad vitam & ſanitatem conſervandam plurimum facit, ita non caret detrimento & inſuperabili noxa varia aeris intemperies. Vitandus itaque eſt literatis omnis aer valde humidus & in declivioribus locis vaporibus repletus, qui partim humores ad motum inteſtinum œconomiæ vitali maxime offenſum diſponit, partim negotium

ſe

ſe & excretionis turbat, ac impuritatibus maſſam humorum inquinat. Fugiendus porro eſt aer nimium frigidus, qui tonum partium ſolidarum nimium conſtringit, imo ipſos humores coagulando alterat. Nocet quoque aer nimium ſiccus & calidus, ſub quo fluida neceſſaria humiditate privantur, fibræ exareſcunt, & virium enervatio accidit. Summe autem periculoſus eſt aer putridis exhalationibus imprægnatus, qui humorum maſſam diſſolvendo morbos putridos & contagioſos cauſatur.

§. XII.

Incumbit itaque literatis, ut congruum regimen contra aeris injurias obſervent, & cum literati potiorem temporis partem in muſeis abſolvant, conducit iisdem, ut ea ſibi eligant pro ſtudiis tractandis loca, quæ elatiora & magis ſerena ſunt, quo exhalationes craſſiores ex inferioribus tam copioſe penetrare, & particulis noxiis aerem ſuperiorem magis tenuem, multoque ſubtiliorem replere nequeant: imprimis vero literati ſibi conſulunt, ſi muſeis ſuis ſitum verſus orientem concedant, quorum tractum venti ſubſolani permeare poſſunt, qui vires recreat, aëremque particulis humidis ſulphureis œconomiæ corporis valde moleſtis, magis liberant, quam onerant. Suadendum porro eſt, ut ſub tali aëris temperie, literati aërem in muſeis incluſum emittant, atque immiſſione aëris purioris præprimis tempore matutino per feneſtras aliaque patentia loca a putredine præſervent. Ante omnia hyeme a nimis calidis ſibi caveant muſeis, ſed temperatum ſemper conſervent calorem, ne poſt majorem ſanguinis exæſtuationem tanto plus a frigoris vi alterentur. Uberius quoque fruantur aere vernali & æſtivo, temperate ſicco &

mode-

moderate calido, quando omnia virent, & fragranti odore vegetabilium athmoſphæra ſubtiliter repleta eſt, quo tempore deambulationes atque peregrinationes ad vires tam animi, quam corporis reficiendas convenienter inſtitui poſſunt. Cum vero non ſemper aëre temperato uti liceat, ſed quandoque ob tempeſtatum injurias & anni tempora minus ſalubria aer magis ſit alteratus, cui non ubique literati ex officii ratione ſemet ſubtrahere poſſunt, tali in ſtatu præprimis literatis commendo, ut in continuo ac moderato ſint calore, quo tranſpiratio & excretio periphericа promoveatur: quare iisdem convenit ut decocta calida, quorſum ſpectat Potus Theé Veron. Coffeé crebrius aſſumant, & veſtibus bene muniti incedant, quo ſe ab aeris intemperie ac immediato ejus contactu defendant, neque diu ſub eodem ſemet contineant, ne in morbos graves, incidant. Culpandus interim eorundem eſt mos, qui ſub ſudatione corpus negligentius degunt, atque interveniente aura frigidiori corpus exponunt, aut quando matutino tempore, quo aer eſt juſto frigidior laxo & minus ſufficienti induti habitu ſtudiis operam navant, quo fit, ut tranſpirationem in ſucceſſu ſuo impediant ac ad humorum retroceſſionem, quæ magnorum morborum mater eſt, contribuant. Hanc ob cauſam non tam facile veſtes hybernæ, quam diu adhuc mutationes, aeris mox frigidi, mox calidi continuant, cum æſtivis mutandæ ſunt, ſed præſtat potius iisdem æqualem caloris gradum quocunque tempore conſervare, nec non excretionem periphericam reſpicere, quam ſi rite obſervaverint, non neceſſum habebunt tam indulgenter & ſcrupuloſe quasvis leves aeris mutationes fugere.

§. XIII.

§. XIII.

Quoniam humorum maſſa, nutritioni inſerviens, ſub continuo motu ac progreſſu reſolvitur, multumque de laudabilibus particulis, appoſitioni ad ſolidas corporis partes aptis amittit, excipit, ut quædam de *diæta*, qua defectus partium nutritioni dicatarum reſtauratur, ediſſeram, in quantum literati circa hujus convenientem uſum ſemet gerere debeant. Ut tanto melius pateat, quibus fundamentis regulæ diæteticæ nitantur, ante omnia reſpiciendum eſt, ad alimentorum & potulentorum quantitatem, qualitatem, atque debitum aſſumendi ordinem. Quoad quantitatem literati adæquatam proportionem obſervare debent, quæ eorundem excretionibus & conſumptionibus reſpondeat, ne plus aſſumant, quam ad eorum vires inſtaurandas neceſſitas efflagitat. Quo plus enim excretiones promoventur, eo liberior diæta ad neceſſariam nutrimenti diſtributionem & reſtaurationem locum habet, quo autem impeditius ſuccedunt, eo conſultius abſtinentia a largiori ingeſtione commendanda eſt. Hinc cum literati utplurimum vitam agant ſedentariam, magisque ſpeculabundam, ſub qua egeſtiones & reliquæ functiones naturales minus legitime ob impeditiorem humorum progreſſum, ſuccedere poſſunt, confert iisdem in hoc ſtatu, niſi vitam otioſam in mobiliorem commutaverint, ut parciori præ reliquis laborioſioribus ſubjectis veſcantur cibo, quo ubertas ac major ſpiſſitudo ſanguinis, quæ excretiones ſalutares pertinacius retardat, præcaveatur. Præcipue circa ingerendorum quantitatem inter literatos ii admonendi ſunt, quibus laudabiliori, magisque nutriente diæta frui datum eſt, quo accuratius temperantiæ ſtude-

ant & ſecundum Pythagoræ conſilium nunquam ſaturi a menſa diſcedant, quoniam ſub tali diæta juſto plus ingeritur, quam ventriculus recte concoquere poteſt, exinde cruditates ac impuritates ſanguinis colliguntur atque depravatus Chylus ſanguini miſcetur. Præterea in conſiderationem ducendus eſt potus cibo adjunctus, qui quanto copioſius nutrit, ut cereviſiæ pingues, tanto minus de alimentis ſumere oportet, quo vero tenuior eſt, nec non excretiones periphericas & diureticas promovet, tanto plus de cibo capi poteſt; potulenta enim ſaturata non exiguum nutrimentum, ſi imprimis largiter ac frequentius hauriantur, corpori ſuppeditant. Juſta etiam apud literatos reſpectu appetitus aſſumendorum quantitas dimetienda eſt, ſiquidem qui bene appetit, bene ingerit, unde aliquantum liberalius præ iis, qui appetitus proſtratione laborant, cibos bonæ qualitatis ingerere poſſunt, ne tamen ob appetitus defectum, vires patiantur, excitari eundem convenit per aromata temperata, acida vegetabilium, quibus alimenta combinari poſſunt, ut ventriculus ad meliorem coctionem peragendam roboretur. Verum enim vero peſſime ſibi conſulunt, qui ex altera parte nimio defectu peccant, ſubtrahendo neceſſarium ad corporis conſervationem & augmentationem deſtinatum alimentum, ſub quo ſtatu vires languent, nec debita animi alacritas ad ſtudia pervolvenda reperitur, quin in tantum diætæ indulgendum, in quantum vires reficiuntur, non autem obruuntur.

§. XIV.

Ratione qualitatis ea præ reliquis locum habent, quæ euchyma ſunt, & principia ad laudabilem chylum eliciendum apta, conjuncta humiditate recondunt, quo ſpectant ge-

gelatinosa oleoso-mucilaginosa ac alimentosa. Ad literatorum diætam pariter commendari merentur, quæ facilioris existunt concoctionis, ventriculum non aggravant, ad quorum censum tenuia, mollia, naturæ convenientia, succulenta, non vero nimis pinguia, terrestria, crassa, viscida, aut sicca referenda sunt; Interim in diæta eligenda non nimis sint scrupulosi, absente etiam dyscrasia; sed adsuescant aliquando cum moderamine varietati ciborum, caveant tamen, ne ea ingerant, quæ contrariis agunt principiis, unde dulcia & amara, acida & pinguia, crassa ac tenuia, calida & frigida, aut alia inæqualia simul assumpta maxime nocent, indeque concoctionis difficultas, & ciborum corruptio ortum habet. Quod si itaque error quidam commissus fuerit, in ingestione ciborum, conducit scopo præservatorio, ut post assumptas carnes, pane sale asperso fruantur, qui concoctionem promovet, & a putredine præservat, post vegetabilium esculentorum abusum, moderata quantitate spiritum vini, imprimis, qui ei adsueti sunt, superbibant, hic virtute sua quadantenus coagulante flatulentiam impedit, si vero nimis sicca assumpta fuerint, liquida & humida ad cruda discontinuanda efficaciam exerunt. Ratione ordinis optime *Sennertus lib. IV. part. II. cap. IV. p. m. 887.* de mediæ ætatis diæta, disserit: *Primo loco sumenda sunt ea, quæ alvum emolliunt & lubricam reddunt, quæque succi non adeo boni sunt, facilius coquuntur & descendunt e ventriculo, & facilius in ventriculo corrumpuntur: his subjungantur ea, quæ alvum sistere possunt, minus facile coquuntur, quæ tardius descendunt succique sunt melioris.* Ordo pariter servatur, si literati certis horis pro assumendis alimentis adsuescunt, hac ratione efficiunt, ut

appetitus ad cibos digerendos ſumme neceſſarius melius conſervetur, ac deſtinato tempore revocetur, quam ſi vagabundo modo tractetur.

§. XV.

Incumbit jam, quum non ſolum craſſiores ſubſtantiæ, ſed etiam ſubtiliores, quæ convenienti potu reſarciendæ ſunt, e corpore noſtro excernantur, quo de litteratorum potu, pauca referam. Convenit itaque literatis, ut potum tenuem temperatum, nec nimis ſaturatum ſumant, ubi principem occupat locum Aqua, quæ limpida, pellucida, & nullius rei ſaporem aut odorem guſtui vel olfactui exhibet. Accuſant equidem nonnulli aquam frequentius hauſtam nimis ventriculum debilitare & debitam concoctionem cruditatibus ſuis magis impedire quam promovere; nihil tamen hujus præſtantiæ derogare videntur, cum potius inſuetudo, quam aquæ qualitas cauſa ſit, quod ipſi abſtemii & ſolo aquæ potu utentes ſat firmis comprobant teſtimoniis. Et quia literati vitæ utplurimum ſedentariæ ſunt dediti, ex qua ſpiſſos adipiſcuntur humores, ſuadendus eſt iisdem largus ac ſufficiens potus, quo humorum maſſa reſolvatur & attenuetur, in quem finem potulenta pariter calida Theiformia HB. Theé Veron. crebrius uſurpata, quibus ſi neceſſitas poſtulat ad ventriculum roborandum aromata, ut Cinnamom. Caryophill. Cort. Aurant. Citri. Sem. aniſi Stell. jungi poſſunt, non mediocrem habent utilitatem. Nec invidendum eſt literatis, ſi moderato ac medico uſu vini fruantur ad excitandum & exhilarandum animum, ad reficiendas vires, ad excretiones promovendas, ad ſanguinis motum allevandum, ad fluiditatem humorum facilitandam &c. quo

opti-

optime ac congrue inter edulia, aut post assumptos cibos ad meliorem etiam concoctionem promovendam uti possunt. Imprimis vero ea sibi seligant vina, quae temperata sunt & diaphoresin ac diuresin promovent, non autem nimis acida neque austera, nec nimis recentia, quae aut magis humores coagulant, aut excretiones salutares turbant, aut perverse humores commovent &c. Caveant sibi praecipue a potulentis valde spirituosis, inebriativis, quae orgasticam humorum commotionem creant atque caput, pro cujus conservatione plurimum literati laborare debent, debilitant, unde iis conducit, ut vinum media parte aquae diluant, ne noxios pariat effectus. Immoderatus enim vini usus literatos disponit ad morbos acutos, febres acutas, malignas, inflammationes, adfectus calculosos, spasmodicos, cholericos & biliosos. Cerevisiae potus ex hordeo valde saturatus cum moderamine est usurpandus, nam nimis nutrit, ebullitionem sanguinis creat, & literatis magis noxius est, hinc potius diluta tenuis & minus saturata cerevisia convenit.

§. XVI.

Lassitudini ac viribus recuperandis aptissimum remedium Somnus, qui nihil aliud est, quam quies & actus sensationis temporaria abolitio, merito habetur. Cum enim sub diuturnis laboribus ac exercitiis corporis, defatigatio, ut & sensuum debilitata energia non mediocris persentiscatur, destinata est homini nocturna requies, qua amissae vires recuperari atque ad pertractanda rursus negotia instaurari excitarique possent. Quo magis itaque non tam externos, quam internos sensus literati per frequentes intentiones & applicationes exercent, hincque vires suas

consumunt, eo majori cura quieti corporis indulgere necessum habent. Quemadmodum vero in omni re moderata durant, ita pro refocillandis viribus moderatus est servandus somnus, ne vel deficiat, vel excedat: somnus & vigiliæ ait *Cous Sect. II. aphorism. III.* utraque modum excedentia malum; immodicus namque animo & corpori nocet; illi, quod torporem inducat, ac ad studia tractanda inhabilem reddat; huic, quod excretiones salutares præter sudoriferam impediat: nimius autem somni defectus confusum efficit animum, ad adfectus deliriosos disponit ac nutritionem convenientem turbat: quare quoad somnum literatis debitus ordo seligendus est, talem *Illustris Thomasius* præscripsit, ut octo horas studiis, octo somno, & octo reliquæ corporis refectioni dicaverit. *Jœpserus in manuductione ad vitam longam part. I. cap. X. pag. 104.* dicit: *septem horis dormire sat est juvenique senique:* at *D. Georg. Horstius in libr. de sanitate studiosorum tuenda* scribit: *somni terminus idem præscribi nequit, cum in aliis citius, in aliis tardius concoctiones infimi ventris peragantur & vires animales corroborentur: ad minimum tamen sex ad summum IX horis in statu sanitatis hæc absolvi solere patet, quo circa spatio intermedio & frequentius septem horis determinatur.* Sufficiens autem ac ordinatus tunc esse optime judicatur, quando virium reparatio, animi alacritas, nullaque amplius in somnum inclinatio adest. Observandum porro est circa ejusdem ordinem, ut literati maturius noctu decumbant, & mane ad auroram, quæ musis est amica surgant, quo tempore humores magis ad peripheriam vocantur, qui per noctem intro remorabantur, ac concitatiores eo tum motus majorque animi alacritas, ipsa voluntate

agendi

agendi animadvertitur: imprimis literatis confert, ut ſtatas horas quantum fieri poteſt, quibus decumbant obſervent, quo fiet, ut tali ratione citius ſomnum, qui alias in iisdem non ſemper ad vota ſuccedit, procurare poſſunt. Decidi hic porro meretur quæſtio num literatis ſomnus meridianus poſt prandium proſit? quam affirmative aſſero: etſi in reliquis ſubjectis motus corporis ad promovendam concoctionem, poſt aſſumptos cibos ſuadendus ſit, interim tamen cum literati continua ſerie rebus ſpeculativis innitantur, & curas animi habeant, neque ſub motione ab iisdem facile diſtrahantur, non exiguum imprimis in debilioribus uſum præſtat ſomnus meridianus unica hora continuatus, ſub quo abſtrahendo a ſenſatione, ac reliquis animi curis, functiones naturales concoctionis, chylificationis, ſanguificationis &c. melius ſuccedunt: ſuadendus interim eſt non ſtatim finito prandio, ne confeſtim maſſa cibaria concoquenda in primis concoctionis initiis, neceſſario quodam corporis motu deſtituatur.

§. XVII.

Circa vigilias, quando anima denuo ad uſus ſenſuum & rationis ſeſe applicat, admonendi ſunt literati, ut moderamen teneant, quæ ſi moderatæ ſint, animum alacriorem reddunt, excretiones neceſſarias ſalutariter promovent, & conjuncto corporis motu voluntario, æqualem ſanguinis diſtributionem ejusque depurationem producunt; ſi autem ob emergendi cupiditatem, honoresque adipiſcendi ſtimulum exceſſus in his committatur, varias capitis, oculorum adflictiones, imbecillitates, confuſas mentis operationes experiuntur, cruditates coacervant, ſenſus obtundunt ac omnes in corpore actiones lædunt.

Hinc

Hinc convenientius eſt, ut dies vigiliis, nox vero ſomno impendatur, qui ordo ab ipſa natura præſcriptus eſt.

§. XVIII.

Nunc brevibus etiam mentio injicienda eſt, quale regimen circa motum & quietem literati obſervare debeant: ſermo autem hic eſt de localis ſive voluntarii corporis motus exercitio, mediante quo corpus exagitatur & in idonea flexilitate conſervatur; quod corporis exercitium imprimis literatis, tanquam ſalutare & convenies remedium commendandum eſt, cum non ſolum animum expeditum, alacrem, & ad ſubeundas operationes facilem reddat, ſed etiam corporis ſanitatem, conſervando ſanguinis progreſſum in juſta fluiditate, abſterſionem ac repurgationem promovendo, excretiones convenientes ſuſtentando, copiam ſanguinis moleſti imminuendo, & tonum roborando, confirmet: de cujus ſpecialiori uſu legi meretur *Illuſtr. D. Stahl. Diſſ. de motus voluntarii uſu in medicina.* & *D. D. Præſes diſp. de Longævitate ex motu corporis*, nec non *in Hygiene cap. IX. de Motu Medicina corporis.* Quodſi ſalutarem ſuum effectum motus & exercitatio corporis exerere debeat, neceſſe eſt, ut literati cum moderamine eundem proſequantur, ne in exceſſu irregulares ſanguinis commotiones, ac inde pendentes infarctus creet, in defectu abundantiam ſanguinis magis accumulet: quare eousque modeſte, absque immoderato impetu continuandus eſt, donec lenis tranſpiratio & diapnoes obtenta fuit, ſine qua alias irritum omne evadet conamen. Quamvis negandum non ſit, quibusdam teſtantibus exemplis, quod in ſingularibus ſubjectis hocce remedium non ſtatim medelam exeruerit; in aliis moleſtiarum tragædiam in initiis exacer-

exacerbaverit, ex ulteriori tamen moderata ad transpirationem usque continuatione, teste experientia non destitutum fuit optato levamine. Exercitationum vero corporis varii sunt modi, inter quos nonnullis literatorum, inprimis spisso sanguine laborantibus & hypochondriacis eligendus est motus concussatorius modestus per equitationem, modicam cursitationem, vecturam; aliis convenit ambulatio in plano, lectura librorum cum vocis exaltatione, exercitia qualia tornatores & scrinarii exercent, quibusdam confert, ut trahant serram, tundant mortaria, findant ligna, jactent globum ad conos, utantur frictionibus. Porro circa congruum ejusdem usum attendendum est, ut debito tempore instituatur, quando aër serenus & temperatus affulget, ventriculus vacuus, & negotium concoctionis peractum est; unde patet, tempus pastum præcedens matutinum & vespertinum hora IV. V. ante cœnam optime exercitationi corporis dicari a literatis, ea quoque circumspectione, ne mox post motionem, sed nisi per dimidium horæ spatium cibi assumantur, cum sufficienti tamen potulentorum conjunctione. Præterea invigilent, ne corpus post exæstuationem per motum frigori exponant, quin corpus linteis calidis abstergendo temperato se conferant ac contineant loco.

§. XIX.

Indulgendum quoque est aliquantum literatis quieti, quæ in eo consistit, quando corpus ab actione & motu locali aliquamdiu cessat, sub quo statu nutritio, sive laudabilium particularum ad partes per motum corporis attritas & resolutas, appositio melius peragitur. In eo autem quies moderanda est, ut quo diuturniores præcesserunt la-

bores, per quos major virium consumptio facta est, eo longior esse debet quies, ita tamen ut proportionis fundamentum, plus in virium jactura, quam tempore motus suscepti, quærendum sit. Attendendum quoque est literatis circa quietis species, ne sedendo cum multa compressione pectoris ac abdominis studiis operam navent, e quo situ circulus sanguinis per venam portæ impeditur, variique dolores hypochondriaci & connexa symptomata inducuntur, hinc proficit iisdem erecto potius pectore sellis insidere, & hac ratione negotia sua administrare; neque convenit literatis diuturna statio ante pulpitum, quæ alias commendari solet: perpendiculari enim hoc corporis situ regressus sanguinis ab inferioribus ad superiora per venas retardatur, unde secessiones humorum, & pro diversitate temperamentorum, tumores œdematosi, pedum tremores, & rhevmatici dolores sequuntur. Quare literatis commendandum est, ut stationem & sessionem cum ambulatione alternent, quo musculorum tonus & sanguinis circulus æqualis & proportionatus permaneat.

§. XX.

Ad sanitatem literatorum tuendam & confirmandam proinde juvat, quo retinenda retineantur atque ordinariæ excretiones in constanti & sufficienti successu promoveantur, imprimis vero expedit, quo alvina excretio debite succedat, quoniam alvi segnitie, siccitate, aut strictura non modo digestionis negotium impeditur, appetitus deficit, sed etiam ob impeditiorem humorum in his locis regressum, indeque nascentes regurgitationes sanguinis, versus superiora tam pectus quam caput, variæ afflictio-

nes,

nes, quae praecipue literatis familiares ſunt, infeſtant, totumque corpus ingraveſcit. Præſtat itaque ut alvus libera & aperta maneat, quo feces bis vel ſemel quotidie ordinate dejiciantur, ſub quo beneficio morbi magni præcaveri poſſunt: in quem finem literati dehortandi ſunt a nimia voracitate & avida ciborum ingeſtione, ab alimentis craſſis, ſpiſſis, ſiccis, viſcidis, auſteris, quæ duriores reddunt feces, indeque alvi obſtructionem pertinaciſſimam excitant. Hinc ad præcavendam alvi obſtipationem literatis conducit potus paulo largior bene defœcatus, quo ſcybala emolliri, humectari, & ad citiorem ejectionem diſponi poſſunt, cui accenſeri debet motus corporis non violentus, qui potius obſtructionem auget, ſed moderatus & continuus, quo ſubſidio motus periſtalticus inteſtinorum reſtituitur. Præterea confert ad vias huic excretioni inſervientes, in juſta lubricitate conſervandas & ad evacuationem diſponendas, ex diæta gelatinoſa, juſcula pinguia, oleoſa, prunata, paſſulata, pauca quantitate panis cum butyro largiter illiti, aut pomorum Porſtorffianorum paululum ante prandium & cœnam comeſtio, ex pharmaceuticis conducunt lenia laxantia Rhabarbarina, Salia mineralia, quo ſpectat Sal Anglicanum, Sedlicenſe, Egranum, aut Pil. Stahlianæ, Becherian. in aqua carminativa ſolutæ, & ſi his cedere alvus recuſet aſſocientur Pilulæ parcius martiales pro diverſitate ſubjectorum. Emetica cum duriora & robuſtiora expoſcant ſubjecta, ob violentiores, quos inducunt motus, facile eruditi ſuperſedere illorum poſſunt uſui, & digeſtiva, quæ tutiora ſunt horum loco ſubſtituere, niſi peculiares ſuaſerint conditiones & in principio exhibeantur.

§. XXI.

Circa periphericæ excretionis regimen conducit literatis ut quovis modo transſpirationem inſenſibilem promoveant, frigus externum & ſubitaneas aëris ac tempeſtatum mutationes vitent, imprimis vero tempore hyemali, vernali aut autumnali æqualem caloris gradum conſervent per veſtitum congruum, potum ſufficientem in ſpecie calidum, qualis eſt ex infuſo HB. Theé, Coffeé, Veron. ſub quorum aſſumptione corpus calore & diapnoe perfundetur: ante omnia vero ſibi commendata habeant exercitia corporis loco opportuno inſtituta, quæ non ſolum ſudorem proliciunt, ſed tonum partium ſolidarum ſimul roborant, ſi vero in quibusdam ſubjectis, cutis adſtrictior, aut ſanguinis ſpiſſitudo hanc excretionem impediret, uſum non mediocrem præſtant, frictiones externæ cum linteis calidis, balnea ex aqua dulci parata, & ad ſpiſſum ſanguinem reſolvendum Rad. Ari cum vino vel etiam cochleari uno aceti exhibita, cui hauſtus calidus ſuperbibatur, conjuncta continentia quieta. Porro diureſis in ordinato ſucceſſu conſervanda eſt per evitationem internæ vel externæ refrigerationis, abuſum nimium diureticorum & ſpirituoſorum, quin convenit conſueto & bene defœcato uti potu ac alimentis congruis ad diureſin ſufficientem promovendam intermiſceri Sem. aniſ. fœnic. Petroſ. Paſtinac. Chærefol. Bacc. Junip. Lauri, fructus Cynosbat. nucleos perſicorum, nec non proſunt aquæ minerales tam frigidæ, quam calidæ. Abſtineant a nimio veneris uſu, quo vires ſummopere conſumuntur & nutritionis negotium peſſum datur, unde coloris deformitas, mentis ſtupor, viſus hebetudo, præmatura calvities oritur,

tur, hinc in matrimonio conſtituti procreationis ſolum prolis, quam malæ concupiſcentiæ & voluptatis explendæ rationem habeant, reliquis vero caſtam commendamus mentem. Quod repurgationem humorum mucidorum per excretionem muci attinet, adjuvatur, hæc imprimis in ſubjectis frigidis & pituitoſis per infuſa anticatharrhalia & moderatum externum uſum Salium volatilium & pulverum ſternutatoriorum. Reliquæ autem extraordinariæ excretiones juſtis periodis decurrentes temperandæ potius ſunt, quam ſubito ſupprimendæ, ne deleterius inde naſcatur eventus.

§. XXII.

Ultimo pauca quædam de medica ſanitatis conſervatione addam, in quantum literati congruis therapevticis auxiliis ingruentes morbos intercipere valeant, ante omnia itaque iisdem conuenit, ut verno præcipue tempore ad impuritates craſſiores eliminandas, quæ fomitem nonnunquam morbi præbent, utantur vinis medicatis ex ſpeciebus reſolventibus, moderare diureticis, laxantibus & motum periſtalticum inteſtinorum roborantibus paratis, quo pertinent Rad. Cich. Helen. Pimp. alb. Zingib. Gent. r. Caryophill. HB. antiſcorb. & eſculentæ. Summitat. Origan. Cent. min. ſemina noſtratia Bacc. Junip. Laur. Fructus Alkekeng. addito ſale medio & reliquis laxantibus. Deinde proſpiciendum eſt, ut hæmorthagiæ certis individuis adſuetæ ſalutares in juſto ordine conſerventur per remedia motus nimios temperantia, & deficientes excitantia, & ſi in quibusdam ſubjectis abundantia, ut & commotiones ſanguinis concurrant, ita refert mature illa incom-

moda præſcindere pro diverſitate circumſtantiarum per tempeſtivam Venæ ſectionem, ſcarificationem & hirudinum ad loca hæmorrhoidalia aliaque convenientia, applicationem, imprimis vero in literatis Venæ ſectio in pede inſtituta præ reliquis depletionibus uſum habet, qua non ſolum imminutio ſanguinis, ſed & revulſio humorum a partibus ſuperioribus, quæ præcipue in literatis patiuntur, ad inferiora obtinetur, de qua re conf. *Illuſtr. D. Stahl. Diſſ. de Venæ ſectione in pede aliisque certis corporis regionibus.* Quod diaphoreſeos excretionem, qua partim nimiæ quantitati & ſpecialius depravatæ qualitati Sulphureæ Salinæ & ſubtilis terreſtris ſuccurritur, attinet, tunc ſummopere convenit, quo tranſpiratio inſenſibilis rite procedat, cavendum tamen eſt a nimis larga & coacta ſudoris promotione, utpote quæ variis humorum turgefactoriis commotionibus & anxietatibus anſam exhibet: in literatis autem, qui ex vita ſedentaria plenitudinem ac ſpiſſitudinem ſanguinis, indeque impuritates humorum accumulant, nec non ex ratione officii frequentius in aëre impuro verſantur, commendandus eſt moderatus diaphoreſeos ſucceſſus, pro diverſa ſubjectorum conditione per Eſſent. alexipharm. temperatas Mixt. ex aquis ſic dictis diapnoicis Decocta & infuſa hanc excretionem periphericam reſpicientia, præcipue huic ſcopo quadrat & reliquis palmam præfert, adæquatus corporis motus & ſufficiens potulentorum dilutorum aſſumptio. Diſſuadendus vero utplurimum eſt literatis uſus tabaci in pulvere naribus excipiendus, quippe quo congeſtiones verſus caput magis invitantur, & quoniam literati iis laboribus innituntur, quibus caput exercent, & hinc majorem humorum affluxum

xum ad hanc partem provocant, tantum abeſt, quo utilitatem quandam adferat, quin potius majores ſtagnationes, & infarctus glandularum mucum ſecernentium cauſetur; nec poſitivum crebrum iis fumus tabaci uſum adfert, niſi quod in melancholicis ſi moderate & cum ſufficienti potu eo utantur alvi quandam lenitionem creet: ſatius interim eſt huic mori otioſo ſuperſedere, quam exacte eidem adſueſcere cum tandem conſuetudo alteram efficiat naturam. Denique aquarum mineralium uſum ſi cum moderamine inſtituatur literatis commendo; hæ enim primas regiones abſtergunt, & tam effectu laxante, quam diuretico, impuritates e maſſa humorum eliminant, accedit, quod ſub eorundem uſu literati occaſionem nanciſcantur diſtractum animum jucundis converſationibus, deambulationibus, peregrinationibus recreandi, & diverſis mentis intentionibus ac curis abſtrahendi, quæ non mediocriter ad curam corporis & animi contribuunt, accuratior vero harum uſus ordinandus eſt in iis, in quibus primæ regiones laborant, ac contumacioribus ſpasmis afficiuntur, ne retentio aquarum ob impeditiorem excretionem ad morbos hydropicos, aſciticos & viſcerum aliarumque partium relaxationem contribuat, qui ad majores ſtagnationes cauſam præbet, & hæc ſunt, quæ in præſenti themate annotare volui, quod de ſanitatis præſervandæ ſtatu egit, utpote cujus conſervatio genuinus artis medicæ eſt ſcopus ac

F I N I S.

NOBI-

NOBILISSIMO
DOMINO CANDIDATO,
S. P. D.
PRÆSES.

DE Litteratis bona floret opinio ac præſumtio, quod melius vera, utilia, ſalutaria, commoda ac juſta agnoſcant & amplectantur, inde in proverbio enunciari ſolet, dem Gelehrten ſey gut Predigen: aſt viciſſim multis eruditionis theſaurus & ornamentum cauſa & occaſio pravorum & deperditorum conatuum eſt, ut iterum contraria confeſſione alii eloquantur: Gelehrte, Verkehrte! quid quod minor leviorque defectus eſſet, ſi docti tantum male ſcriberent, modo non ſatis ſæpe male, perverſe & incongrue viverent; eam ob cauſam aliquando ſanitatis ſuæ grave ſibi accerſunt diſpendium: & ut vel unicam tantum cauſam ſuccincta annotatione attingam, litterati aut ſolitudini indulgentes, aut amicorum conſortia ineuntes in Diæta perquam peccant, nec illam regulam obſervant, in cujus ſollicita adminiſtratione *Xenophon Cyrum* laudavit, quod dicere ſueverit, *cauſam meæ ſanitatis duabus tribuo cauſis, primo quod nunquam ad ſaturitatem edam, deinde quod cibos bene concoquere allaborem:* multi enim nec quantitatem, nec qualitatem, nec ordinem, nec modum advertunt, ſed ſatis ſtrenue ingerunt, & dum ſui ipſius abnegationem aliis alte commendant, propriam tamen carnem luxurioſe, delicate, indulgenter & opipare ſaginant potius, nec crucifigunt, indeque mancipia culinæ & ollæ, ſervi ventris & tandem morborum rapina evadunt:

dunt: haud enim illi litteratis, sed speculatoribus accensentur, de quibus illud *Esaiæ* valet *LVI. tempori serviunt avidissimi canes sunt, qui non norunt saturitatem, propterea ipsi se pascunt, nesciunt docere: quotquot sunt ad viam suam se convertunt, quisque ad lucrum suum:* Pauci enim & menti & ventri citra utriusque detrimentum simul inservire possunt: quare pro virium modulo non nimium corpori indulgere nec luxui inhærere decet, ut mens sana maneat in corpore sano: Litteratis itaque temperantia suadenda est; ita tamen, ut ad unius mensuram non alterius diæta rigorose adstringatur. Ast sero aliquando sapiunt litterati, qui liberali diæta corpus magis enervarunt, quam roborarunt, quibus tandem juxta *Augustinum Lib. I. Hex. cap. 8. infirmitas corporis, sobrietas animi evadit:* verum itaque est effatum *Th. a Kempis de imit. Christi Lib. II. cap. 10. non omne altum sanctum, non omne dulce bonum, nec omne desiderium purum, nec omne charum Deo gratum:* illecebræ & luxuria, splendor & ubertas in Diæta quosvis litteratos obruunt & infirmant: Non inelegans nec supervacaneum opus suscepisti *NOBILISS. DN. CANDIDATE* dum inaugurali Tua dissertatione ingenua consilia & monita litteratis exhibuisti, quibus varias imminentes afflictiones morbosas tempestive avertere & intercipere licet: ipsemet laudabili Tuo exemplo, quo hactenus egregios Tuos mores, ingenuam indolem, præclaram modestiam, optima industriæ argumenta, singularem vitæ probitatem & integritatem, memorabilem eximiumque ardorem in virtutum fulgore & elegantioribus studiis proficiendi exhibuisti, sobrietatem veram & minus affectatam cognitionis & observationis propriæ probatam dedisti: posteaquam enim per aliquot annos inter nos indefesso labore studiis operam dedisti, nec in verba unius Magistri juramentum præstitisti, multo minus Medicinæ Sectariæ gallum promisisti, sed potius ingenua & sincera indole bona, vera, certa, sibi constantia & maxime utilia dog-

mata excepisti, nec erroneis, incertis, imaginariis, mutabilibus, ac nullibi cohærentibus opinionibus seductionem, inductionem, persuasionem ac veritatis abnegationem admisisti, ita splendidum litteraturæ medicæ thesaurum acquisivisti, quo singulis Musarum Patronis ac Protectoribus Te probare poteris: laudo memorabilem ac præstantem indolis Tuæ candorem & ingenuitatem, dum veritatem medicam cum modestia animique continentia amplexus, contrarias vero ac falsas opiniones, non, ut scioli ardeliones, malevoli rumusculi, & caluniatorum turmæ veritatem tractare solent, iniquo, invidioso, vindictæ cupido, odioso ac improbo judicio prosecutus es, memor moniti nostri, quod prudens, probus ac conscientiosus animus ob dissensionem humanam socialitatem haud violare nec interrumpere debeat: sereno itaque animo magna laude prosperum Tuorum studiorum academicorum eventum comitor, insuperque Tibi de præsenti boni Doctoris dignitate, quam meritus assequeris, gratulor; annexo sincero voto, ut sub alma cœlesti benedictione ac perenni divino directorio saluberrimo uberrimoque fructu egregiæ assiduitatis, ingenuitatis, honestatis & modestiæ Tuæ gaudeas: efficiat hæc divina bonitas, ut salvus & sospes redux in Patriam factus, Tuos salutes exoptatissimaque prosperitate uti queas; Gratulor Patriæ, quod Te, utpote bonum Medicum puritate doctrinæ, probitate vitæ ac ubertate litteraturæ optime instructum & exornatum amplecti queat: macte omni salubritate animi atque corporis & opus Medicum salutaribus progressibus exequere: Vale in Deo & favente animo semper illos prosequere, qui pio voto ac propenso animo Te Tuaque studia curæ cordique habuerunt. Dabam Halæ Magdeb. XV. Kalend. Majas. A. O. R. cIↄIↄccxxxiii.

Nobi-

Nobilissimo & doctissimo Candidato

IEREMIAE MAEHRL,

MVLTAM PRECATVR FELICITATEM

D. IO. IVNCKER, P. P. O.

TAcite quidem & voluntario quasi instinctu dissertationis Tuæ argumentum elegisti: cum vero illud secrete elaboratum mihi monstrasses, mox hariolando perspexi, quæ Te potior caussa incitauerit ad eius modi materiæ electionem. Audiuisti nimirum, & præterito anno in praxi clinica sæpius obseruasti, quod litterati præ aliis hominibus frequenter ægrotent, saltem valetudinarii sint, & de quo conquerantur, tantum non semper habeant. Quam ob rem fœderatorum Tuorum miseram vicem iustius dolendo, & huius calamitatis medelam συμπάσχων meditando thema hoc euoluendum vtile iudicasti. Recte omnino fecisti: & licet de eadem re alii iam exposuerint, repetitio tamen eo magis necessaria est, quo difficilius medicis consiliis auscultant litterati. Horum enim miseriam quamuis *doctam* adpellare possemus, ad talem tamen cognitionem raro pervenit, vt, quid homo sit, quod vinculum corpori cum anima intercedat, quousque mentis facultates se extendant, quæ corruptio stagnanti sanguini immineat, & quid ad corporis organa conseruanda necessarium sit, penitius & vsque ad interiora rarissime perlustret. Vnde medica consilia hi docti difficulter ad modum capiunt. Verum enim vero si docti non capiunt, quis capiet vnquam? Si Logicus medium terminum non adsequitur, quis eumdem adsequetur? Nemo sane alius, quam qui per sortis suæ necessitatem cogitur quasi, ad duriorem vitæ rationem ineundam. Igitur rectissime, *nobilissime*, potiorem huius miseriæ caussam dicis esse litteratorum vitæ genus, quod nimium sedendo humorum nimiam quantitatem cumulet, deprauatam eorum qualitatem efficiat, & ingentem motuum spasticorum turmam introducat.

Ast

Aſt liceat huic cauſſæ aliam adhuc addere, quam litteratorum multi præteruident. Ingenia puto pinguia, quibus ſublimes rerum cognoſcere cauſſas ipſa natura denegauit, quæ tamen vel honoris vel commoditatis ratione in campum litterarium ſe conuertunt. Hæc enim ſubiecta cum naturalem defectum & tarditatem, aſſiduitate, ſcilicet noctes diesque ſtudendo, compenſare putant, tum nihil frequentius eſt, quam vt mox & animi & corporis morbos incurrant. Equidem diu iam audita ſunt, & hodie adhuc audiuntur iudicia, quod litterati *multitudine excedant*: vnde in quibusdam Germaniæ prouinciis laudabili Principum mandato prohibitum eſt, ne quisquam alius ad ſtudia admittatur, quam qui a conſtituto collegio probatus ingenioque capaci præditus ſit. Sicut autem hæc mandata rei publicæ vſum magis reſpiciunt, quam ſanitatis rationem habent: ita experientia nondum confirmauit; quo effectu & euentu illa exſecuta fuerint. Inter ea quam certiſſimum eſt, quod multi doctores aratrum ſequantur, pluresque ſtupidi in libros incumbant. Quæ diuerſa ingenia, niſi prudente ſelectu ſeparentur, litteratorum calamitatibus augendis capacia deprehenduntur. Valent hæc potiſſimum in Germania noſtra: quid autem hac in re patria Tua ferat, redux in eamdem explorabis. Cæterum de curſu academico feliciter abſoluto & de honoris gradu vere Tibi gratulor, omnisque generis felicitatem vberrime exopto. Vale. Dabam e muſeo d. 14. Aprilis 1733.

TE veniente graves vaſtant natalia morbi
Mœnia. Quid dicam Patriæ? cultiſſime MÆHRL!
Vt Lupum fugiunt agni, lupus ipſe Leonem
Sic fugient morbi TE veniente graves.
Hæc TVA dexteritas, hæc ſedula cura medendi
Hæc TVA nobilitas animi præclara, *vigebit!*
Aſt ego ſub tenui TIBI nota hîc pelle latebo.
Ni mihi ſubueniat, mox TVA dexteritas.
O! ſi cuncta meæ tam læta negotia vitæ
Sint modo, ut hîc poſſem dicere dulce VALE!

His ſe commendabat auctoris favori

IOHANNES WALASKAY,

Hung. N. Peſtenſis. Med. Cult.